

ONDA İNSANLAR İÇİN ŞİFA VARDIR

Mahmut TOKAÇ - Ayşenur CELAYIR

Cite this article as:

Tokaç, M., Celayir A. (2019). Onda İnsanlar İçin Şifa Vardır. UNIMUSEUM, 2 (2), 54-58. DOI:

ÖZ

Zeynep Kamil Hastanesi (şimdiki adıyla Zeynep Kamil Kadın ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi)'nin gerek banileri hakkında, gerekse hastanenin yapılışı ile ilgili çeşitli rivayetler mevcuttur. Ancak kesin olan bir şey vardır ki kurulduğu günden itibaren Zeynep Kamil Hastanesinin ana giriş kapısının bulunduğu ön cephe çatısında yer alan mermere yazılmış olan “*Fîhi şifâun li'n-nas*” ibaresi. Kur'anı Kerimdeki 16. sure olan Nahl (Arı) suresinin 69. ayetinde yer alan ve “*Onda insanlar için şifa vardır*” anlamına gelen bu ibare insanların şifa bulmak için geldikleri bu kurumun dikkat çeken bir yerinde konumlandırılmak suretiyle hastanemizi taçlandırmaktadır.

Tarihi hastanelerimizde sıklıkla ya bu ayet ya da Allah'ın şifa verici anlamına gelen ismi “*Yâ Şâfî*”nin hat şeklinde yazılı levhaları yer almaktadır; ya da içinde şifa kelimesi geçtiği için Şifa Ayetleri olarak isimlendirilen diğer ayetler de yazılabilmektedir.

Bu çalışmamızda hastanelerimizi süsleyen ve Kur'anı Kerimde yer alan şifa ayetlerinin anlamlarına ve insanların bu ayetlere verdikleri değerlere dikkat çekilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Zeynep Kamil Hastanesi, Şifa Ayetleri, Tarihi Hastaneler, Hat Sanatı, Müzecilik.

ABSTRACT

WHEREIN IS HEALING FOR MANKIND

Summary: There are numerous narrations regarding both the benefactors and establishment of Zeynep Kamil Hospital (currently Zeynep Kamil Maternity and Pediatric Research and Training Hospital). Yet one thing is certain: the words “*Fîhi şifâ'un li an-nās*” inscribed on marble above the main entrance door located on the front wall ever since the establishment of the hospital, is remarkable. Meaning “*wherein is healing for mankind*” the Quranic verse from chapter 16, an-Nahl (The Bee), verse 69, crowns the hospital as it is situated on an attention-grabbing place of this institution of healing.

In our historical hospitals, either this verse or the phrase “*Yā Shāfî*”, which is a supplication to Allah through His name that means “the one who heals” is inscribed in Islamic calligraphy. In addition, other verses that are termed “healing verses” as they contain the word “*shifā*” are also inscribed elsewhere. In this study, it is aimed to draw attention to the healing verses of the Qur'an and the value people attach to these verses.

Key words: Zeynep Kamil Hospital, Healing Verses, Historical Hospitals, Islamic Calligraphy, Museology.

Medipol Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı,

Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Tıp Fakültesi, Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı Başkanı, Zeynep Kamil Kadın ve Çocuk Hastalıkları Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi

İstanbul - Turkey

Unimuzed.org

Accepted: 29.12.2019

Submitted: 07.07.2019

Published online: 30.12.2019

Correspondence: Dr. Öğretim Gör. Mahmut Tokaç - Prof. Dr. Ayşenur Celayir

Unimuseum

E-ISSN: 2651-3714

DOI

Giriş

Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın kızı Prenses Zeynep Hanım ve Eşi Sadrazam Yusuf Kamil Paşa tarafından yaptırılan Zeynep Kamil Hastanesinin (şimdiki adıyla Zeynep Kamil Kadın ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi) gerek banileri hakkında; gerekse hastanenin yapılışı ile ilgili çeşitli rivayetler mevcuttur. Çeşitli kaynaklarda Zeynep Kamil Hastanesinin 1862 kurulduğu yazılıysa da Osmanlı arşivlerine erişim sağlandıktan sonra yapılan bazı çalışmalarda 1882 yılında açıldığı anlaşılmaktadır.

Açıldığı günden itibaren mevcut olduğu bilinen ve halen hastanenin bu tarihi binasının ana giriş kapısının bulunduğu ön cephesi üstünde yer alan mermere güzel bir hat ile yazılmış olan **“Fihî şifâun li'n-nas”** yani **“Onda insanlar için şifa vardır”** ibaresi yer almaktadır (Fig.1).

Tarihi hastanelerimizde sıklıkla ya bu ayet ya da Allah'ın şifa verici anlamına gelen ismi **“Yâ Şâfi”** nin hat şeklinde yazılı levhaları yer almaktadır; ya da içinde şifa kelimesi geçtiği için Şifa Ayetleri olarak isimlendirilen diğer ayetler yazılabilmektedir. Bu çalışmamızda hastanelerimizi süsleyen ve Kur'anı Kerimde yer alan şifa ayetlerinin anlamlarına ve insanların bu ayetlere verdikleri değerlere dikkat çekilmesi amaçlanmıştır.

Zeynep Kamil Hastanesindeki Hat Levhası

Zeynep Kamil Hastanesi'nin 2014-2018 tarihlerinde güçlendirme, resusitasyon ve renovasyonu yapılan tarihi binasının ana kapısının bulunduğu ön cephe üzerindeki taç şeklindeki levhada yeşil zemin üzerine altın varaklı celi tâlik tarzda hazırlanmış yazıda Nahl suresinin 69.ayetinin **“onda insanlar için şifa vardır”** anlamındaki bir bölümü olan **“fihî şifâun li'n-nas”** ibaresi vardır (Fig. 2). Bu ayet **“Bal Arısı”** anlamına gelen **“Nahl”** suresinde, bir önceki 68. ayetle birlikte arıları anlatmaktadır. Sure içinde arı balı için söylenen **“Onda insanlar için şifa vardır”** ibaresinin seçilmesi ve hat olarak yazdırılması anlam olarak bir hastane için en uygunu olmuştur.

İstanbuldaki diğer tarihi hastaneler incelendiğinde günümüzde Polis merkezi olarak kullanılan İstanbul Bayrampaşa'daki Eski Maltepe Askeri Hastanesi Bahçesi girişindeki mermer sütunların alınlığında Celi Sülüs tarzda yazılmış olan **“fihî şifâun li'n-nas”** hat levhasının halen mevcut olduğu görülmektedir (Fig. 3).

Tarihi hastanelerimizde içinde şifa kelimesi geçtiği için **“Şifa Ayetleri”** olarak isimlendirilen ayetler ve özellikle bu ayet ya da Allah'ın şifa verici anlamına gelen **“Yâ Şâfi”** ismi hat şeklin yazıldığı görülmektedir. Bu geleneğe uyularak yeni dönem sağlık kuruluşlarımızdan Medipol Mega Hastanesinin mescidinde lale şeklinde iki yönlü istiflenmiş güzel bir **“Yâ Şâfi”** hat levhası vardır. (Fig. 4).

Şifa Ayetleri

Kur'anı Kerimde yer alan ve içinde şifa kelimesi geçtiği için Şifa Ayetleri olarak isimlendirilen ayetler şunlardır

(Fig. 5):

1- **“ve yeşfi sudûra kavmin mü'minîn”** (Tevbe, 14)
[Meâli: Allah, müminler topluluğunun gönüllerine şifa verip ferahlatın!]

2- **“şifâun limâ fi's-sudûri ve hüden ve rahmetün li'l-mü'minîn”** (Yûnus, 57)

[Meâli: Gönüllerdeki dertlere şifa ve mü'minlere rahmettir.]

3- **“yahrucu min butûnihâ şarâbün muhtelifün elvâ-nühû fihî şifâun linnâs. inne fi zâlike leâyeten likavmin yetefekkerûn”** (Nahl, 69)

[Meâli: Onların (arıların) karınlarından renkleri çeşitli bir şerbet (bal) çıkar ki, onda insanlar için şifâ vardır. Elbette düşünen bir topluluk için şüphesiz bunda bir delil vardır.]

4- **“ve nünezzilü mine'l-kur'âni mâ hüve şifâun ve rahmetün li'l-mü'minîn”** (İsrâ, 82)

[Meâli: Biz, Kur'an'dan öyle bir şey indiriyoruz ki o, mü'minler için şifâ ve rahmettir]

5- **“ve izâ maridtü fehüve yeşfin”** (Şuarâ, 80)

[Meâli: Hastalandığım zaman bana şifâ veren O'dur.]

6- **“kul hüve li'llezîne âmenû hüden ve şifâ”** (Fussilet, 44)

[Meâli: De ki: O, (Kur'an) inananlar için doğru yolu gösteren bir kılavuzdur ve şifadır.”

Şifa ayetleri dua kitaplarında ayrı bölüm halinde yer almakta ve halk arasında hastalara okunmak suretiyle Allah'tan şifa vermesi ümit edilmektedir (Fig. 6).

Ayrıca bu ayetler sadece hastanelere değil aynı zamanda evlerde duvarlara veya kapı girişlerinde levha halinde çerçevelenerek asılmaktadır. **“Şifa Ayetleri”** olarak isimlendirilen ayetlere halkımızın verdiği önemi göstermektedir. Bu levhaların pek çok değişik güzel örnekleri bulunmaktadır (Fig. 7-9).

“Onda insanlar için şifa vardır.” ifadesinin geçtiği Nahl suresi 68 ve 69. ayetlerin izahı

Nahl suresi 68 ve 69. ayetlerinin metni ve meali (tercümesi) aşağıdaki şekildedir:

يَعْرَشُونَ وَمِمَّا الشَّجَرِ وَمِنْ بَيْوتِ الْجِبَالِ مِنْ اتَّخَذِي ان النَّحْلُ إِلَى رَبِّكَ وَأَوْحَى

Nahl 68: “Rabbin bal arısına şöyle vahyetti (ilham etti): “Dağlardan, ağaçlardan ve (halkın sizin için) kurdukları çardaklardan (göz göz) evler edininiz.” [Feyzu'l-Furkan/El-malılı]

أَلْوَانُهُ مَخْتَلِفٌ شَرَابٌ بَطُونِيهَا مِنْ يَخْرُجُ دُلَالًا رَبِّكَ سَبِيلَ فَاسَلِكِي الثَّمَرَاتِ كُلَّ مَنْ كَلْبِي ثُمَّ يَتَفَكَّرُونَ لِقَوْمٍ لَأَيَّةُ ذَلِكَ فِي أَنْ لِلنَّاسِ شِفَاءٌ فِيهِ

Nahl 69: “Sonra meyve (ve çiçek)lerden ye. (Bunun için) Rabbinin (bal yapımı için) kolaylıklar gösterdiği (öğreti) yollarına boyun eğerek gir; rabbinin koyduğu kanunlara boyun eğerek çizdiği yollardan git! Onların karınlarından, farklı renk ve çeşitlerde şerbet (kıvamında bir sıvı) çıkar. **Onda insanlar için şifa vardır.** Şüphesiz ki bunda düşüne-

cek bir toplum için bir ibret (ve Allah'ın kudretine işaret) vardır. [Feyzü'l-Furkan/Diyanet/Elmalılı]

Diyanet mealinde vahyetti ibaresine "ilham etti" şeklinde anlam verilmiştir. Bu durum Diyanet İşleri Başkanlığının "Kur'an Yolu" tefsirinde şu şekilde açıklanmıştır: "Evhâ" filinin türetildiği vahiy kavramı burada "canlının kendisine yararlı olanları alması, zararlılardan sakınması ve kendi geçimini sağlaması hususunda muhtaç olduğu becerileri Allah Teâlâ'nın onda yaratması" anlamındaki ilham karşılığında kullanılmıştır (İbnü'l-Arabî, III, 1156).

Feyzü'l-Furkan'da ise şu açıklama verilmiştir: "Bilgi onun içgüdüsüne Allah tarafından yüklendi. Âyet-i kerîmede görüldüğü gibi bal arısının bal yapacağı çiçeği bilmesi, bulması ve hatta bunun için çok uzaklara gitmesi bir sevk-i tabîî (içgüdü)nün değil, ilâhî sevk neticesidir.

Arıya yapması ilham edilen "yuvalar"dan maksat, arıların ağaç kovukları gibi uygun doğal mekânlarda veya insanların özel olarak hazırladığı kovanlarda kendi ürünleriyle oluşturdukları petekler ve her petekte bulunan altıgen gözcüklerdir. Bal arısı, Allah'ın verdiği ilham veya içgüdü sayesinde, bizzat kendisinin ürettiği bal mumuyla kendi yuvasını yapmakta, içine milimetrik ölçülerle altıgen prizma şeklinde gözcükler yerleştirmektedir.

Âyette arının ürettiği madde için "şerâb" (şerbet) kelimesinin kullanılmıştır. Arı topladığı nektarı, normal midesinden ayrı, özel olarak bu maksatla yaratılmış bulunan bal midesine toplayıp kovana taşımakta; burada bir genç arı bu maddeyi hortumuyla emip kendi midesine aktarmakta ve onu şerbet kıvamına gelecek şekilde işleme tâbi tutmaktadır. Artık bal hâsıl olmuştur; bundan sonra şerbet peteklerde bir süre havalandırılarak katılaşması sağlandıktan sonra, üzeri bal mumuyla kapatılıp izole edilmek suretiyle bozulması önlenir. Böylece Allah'ın lütf ve ihسانıyla insanlar için besleyiciliği yanında şifa değeri de taşıyan yeni bir besin daha ortaya çıkmış olur. Bütün bunlar olağan üstü bir sanat kabiliyetinin tezahürü olup Allah'ın yaratıcı kudretini ve hikmetini hesaba katmadan, basit bir hayvanın böyle bir eseri ve ürünü nasıl meydana getirebildiği sorusunu cevaplandırmak mümkün değildir. "İşte bunda da düşünen bir topluluk için delil bulunmaktadır." denilerek bu mükemmel şifa kaynağından ibret almamız tavsiye edilmektedir.

"Rabbinin koyduğu kanunlara boyun eğerek çizdiği yollardan git!" şeklinde çevrilen cümle, arıların uçuşlarında izlediği yolların da farklılığına ve ilginçliğine dikkat çekmektedir. Arılar, genellikle güneşin konumundan yararlanarak yönlerini ayarlamakta; ayrıca rüzgârın yönü, dünyanın manyetik alanı gibi başka imkânlardan da yararlanmaktadır. Arıların, kovan üzerinde daire veya 8 çizerek birbirlerine yol tarif ettikleri, çiçek alanları hakkında bilgi aktardıkları, bu bilgileri alan diğer arıların, bilmedikleri çiçek alanlarını kolaylıkla buldukları, dönüşlerinde ise "arı yolu" denilen en kestirme yolu kullandıkları da bilinmektedir.

Balın şifalı olduğuna dair bazı hadisler de rivayet edil-

miştir (bk. İbn Kesîr, IV, 501-503; Şevkânî, III, 200).

Sonuç

Kuran'ı Kerimde şifa kelimesi geçen ve şifa ayetleri olarak bilinen bu ayetlerden, bir hastane için bu kadar anlamlı ve en güzeli olan "Fîhi şifâun li'n-nas" yani "Onda insanlar için şifa vardır" ayetinin seçilmesi bir tesadüf olmasa gerek. Kendi yaptırdukları hastaneyi çok özel hazırlattıkları bu hat levha ile taçlandıran Prenses Zeynep Hanım ve Yusuf Kamil Paşa'nın ruhları şad olsun.

Kaynaklar:

Feyzü'l-Furkân Tefsirli Kur'ân-ı Kerîm Meâli, Hasan Tahsin Feyizli, Server İletişim, İstanbul, 2014.

Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, Haz.: Ali Özek ve ark., TDV Yay., Ankara, 1993.

Kur'ân-ı Kerîm ve Meâl-i Şerîfi, Elmalılı M. Hamdi Yazır, (Haz. Ertuğrul Özalp) İşaret Yayınları, İstanbul, 2000.

Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir, Haz. Hayreddin Karaman ve ark., DİB Yay., Ankara, 2006.

Mecmuâtü'l-Ahzâb (Büyük Dua Kitabı), Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi, Der.: Ahmet Faik Arslanoğlu, Bahar Yayınları, İstanbul, 2015.

Evrâd-ı Şerîf (Âyet ve Hadislerden Dualar ve Zikirler) ve Meâli, Der.: Mehmed Zahid Kotku, Seha Neşriyat, İstanbul, 1999.

Şeref Etker, Feza Günergun, Abdullah Köşe; Zeynep-Kamil Hastanesi'nin kuruluşu ve vakfiyesi, Osmanlı Bilimi Araştırmaları; 2004, 5(2): 1-37.

Şeref Etker, Feza Günergun. "Zeynep-Kâmil Hastanesi (1875): Romantik Tarihçiliğin Gölgesinden Bir Çıkış Denemesi". Prof. Dr. Ali Haydar Bayat Anısında Düzenlenen Osmanlı Sağlık Kurumları Sempozyumu. İstanbul, 2 Haziran 2007. ed. B. Özaltay, N. Yıldırım, M. Çekin İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yay., 2008: 147-169.

Figürler

Fig. 1: Restorasyon öncesi Zeynep Kamil Hastanesindeki "Fîhi şifâun li'n-nas" hat levhasının fotoğrafı, 2012 (Prof. Dr. Ayşenur Celayir'in özel koleksiyonu)

Fig. 2: Restorasyon sonrası Zeynep Kamil Hastanesinde ki “Fihî şifâun li'n-nas” hat levhasının restorasyon sonrası fotoğrafı, 2019
(Prof. Dr. Ayşenur Celayir'in özel koleksiyonu)

Fig. 5: Bir Dua Kitabında “Şifâ âyetleri” sayfası

Fig. 3: “Fihî şifâun li'n-nas” farklı bir şekilde yazıldığı eski Maltepe Askeri Hastanesi giriş kapısındaki Celî Sülûs hat levhasının fotoğrafı, 2019
(Dr.Mahmut Tokaç'ın özel koleksiyonu)

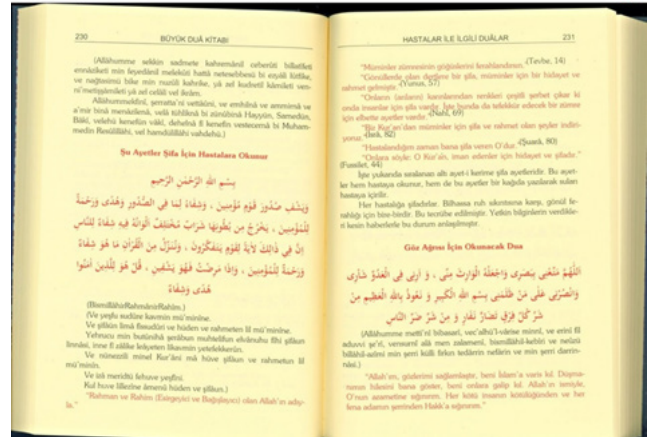

Fig. 6: Bir dua kitabı olan Mecmuâtü'l-Ahzâb'da yer alan Şifâ Ayetleri ile ilgili sayfa

Fig. 4: Yeni dönem sağlık kuruluşlarımızdan Medipol Mega Hastanesinin Mescidinde lale şeklinde çift yönlü istiflenmiş güzel bir “Yâ Şâfi” yazısının fotoğrafı, 2019 (Dr.Mahmut Tokaç'ın özel koleksiyonu)

Fig. 7: Şifâ ayetlerinden kabul edilen İsra suresinin 82. ayetinin Abbas el-Bağdadî tarafından çok güzel istiflenmiş Sülûs tarzda bir levhasının fotoğrafı, 2019 (Dr.Mahmut Tokaç'ın özel koleksiyonu)

Fig. 8: Şuarâ 80. ayetin Sülüs tarzda istiflenmiş bir levhası fotoğrafı, 2019 (Dr.Mahmut Tokaç'ın özel koleksiyonu)

Fig. 9: Şifa ayetlerini bir arada bulunduran Ali Hüsrevoğlu'na ait bir hat levhası fotoğrafı, 2019 (Dr.Mahmut Tokaç'ın özel koleksiyonu)